

Elebitasunaren eragina gaixo psikotikoen azterketa psikiatrikoan: literaturaren berrikusketa

Impact of bilingualism on the psychiatric assessment of psychotic patients: a review of the literature

Leire Erkoreka^{1,2,3}, Naiara Ozamiz²

¹ Barakaldoko OMZ. Bizkaiko Osasun Mentaleko Sarea. Osakidetza

² Neurozientziak Saila. Euskal Herriko Unibertsitatea, UPV/EHU

³ BioCruces Osasun Ikerketa Institutua

leire.erkorekagonzalez@osakidetza.eus

Laburpena

Munduko biztanleriaren gehiengoak elebiduna edo eleaniztuna da. Hizkuntzak osasun-arloan eta bereziki harreman terapeutikoan duen egitekoari buruz asko idatzi izan da, hizkuntzan oinarritutako txarto-ulertuek osasunean izan dezaketen eragina dela-eta. Osasun mentalaren alorrean bereziki garrantzitsua da hizkuntza. Izan ere, gaixotasun psikiatrikoen zeinu eta sintomak hizkuntzaren bidez adierazten dira nagusiki. Gaixotasun psikiatriko gehienek, gainera, mintzairari eragiten diote. Berezitasun horien adibide argia eskizofrenia da. Gure lanaren helburua zera da: eskizofreniadun gaixo elebidunetan azterketa psikopatologikoa ama-hizkuntzan eta bigarren hizkuntzan egitean topatu diren ezberdintasunak landu dituzten ikerketak identifikatu eta emaitzak laburbiltzea. Horretarako, Pubmed bilatzailea erabiliz (I) gaixo psikotiko (eskizofreniko, eskizoafektibo edota sintoma psikotikoak dituzten gaixo bipolar) elebidunekin egindako lanak eta (II) bi hizkuntzatan sintoma psikotiko positiboak (haluzinazio eta delirioak) alderatzen zituztenak eskuratu genituen, denbora edo lan motari lotutako mugarik ezarri gabe. Gaiaren gaineko 15 artikulua lortu genituen; gehienek nabarmendu zuten gaixo elebidunen sintoma psikotikoen aurkezpenean hizkuntzaren araberrako ezberdintasunak zeudela. Azterketa ama-hizkuntzan egitean deliriozko sintomatologia larriagoa adierazteko joera zegoela behatu zuten. Entzutezko haluzinazioei dagokienez, ezberdinak zirela ama-hizkuntzan edo bigarren hizkuntzan, lehen hizkuntzan nagusiki entzuteko joerarekin ere. Gure testuinguru soziala elebiduna izanda, aurkikuntza hauek kontuan hartu beharrekoak direla uste dugu, eta gaixo psikotiko elebidunen azterketa psikopatologikoa bi hizkuntzak erabiliz egitea izango litzatekeela egokiena.

Gako-hitzak: elebitasuna, ama-hizkuntza, psikosia, eskizofrenia

Abstract

Most of the world's population is bi- or multilingual. Much has been written about the importance of language in the therapeutic relationship due to the impact of misunderstandings. Language is especially important in Mental Health. Indeed, the signs and symptoms of psychiatric diseases are expressed through language. In addition, most of these diseases affect language itself. Schizophrenia is a clear example of these peculiarities. The aim of this work was to identify and review studies which examined the effect of language on symptom manifestation among bilingual psychotic patients (schizophrenia, schizoaffective disorder or bipolar disorder with psychotic symptoms) and (II) compared positive psychotic symptoms (delusions and hallucinations) in both languages. No filters regarding periods of time or type of study were used. A total of fifteen studies were found. Most of

them concluded that there were differences in symptom manifestation when patients were assessed in their mother tongue vs. an acquired language. Most of these studies indicated that patients reported more severe delusional symptoms when they were assessed in their mother tongue. Also, differences were observed in relation to auditory hallucinations, which apparently occurred more frequently in the patients' mother tongue. These findings should be taken into account in bilingual social contexts, such as that of the Basque Country, and indicate that patients can be more precisely diagnosed when the psychopathological assessment of bilingual psychotic patients is carried out in both languages.

Key-words: bilingualism, mother-tongue, psychosis, schizophrenia

Bidalia: 2017ko urriaren 12an.

<http://doi.org/10.26876/osagaiz.2.2017.103>

Onartua: 2017ko azaroaren 16an.

1. Sarrera

Munduko biztanleriaren gehiengoak elebiduna edo eleaniztuna da. Hizkuntzak osasun-arloan eta bereziki harreman terapeutikoan duen egitekoari buruz asko idatzi izan da, batez ere hizkuntzan oinarrituta eman daitezkeen txarto-ulertuek osasunean izan dezaketen eragina dela-eta. Osagileek eta gaixoei jargoi ezberdina erabiltze hutsagatik arazoak sor daitezkeela deskribatu izan da (1), beraz, gaixoa bere ama-hizkuntzan artatzen ez denean, txarto-ulertuak nabarmenki areagotu daitezkeela pentsa genezake (2-4). Osasun mentalaren alorrean bereziki garrantzitsua da hizkuntza. Izan ere, gaixotasun psikiatrikoen zeinu eta sintomak hizkuntzaren bidez adierazten dira, ez dago, osasunaren beste alor batzuekin alderatuta, bestelako proba osagarri diagnostikorik. Gaixotasun psikiatriko gehienek, gainera, mintzairari eragiten diote. Bereztasun horien adibide argia eskizofrenia da; izan ere, gaixoaren jokabidean ere isla daitezkeen arren, sintoma psikotikoak hizkuntzaren bidez adierazten dira nagusiki. Gainera, ondoren azalduko dugun moduan, mintzaira kasu gehienetan neurri batean edo bestean kaltetuta agertzen da.

Eskizofrenian, gain-gainetik, sintoma positiboak eta negatiboak ezberdindu ditzakegu. Sintoma positiboak haluzinazioak eta delirioak, hau da, errealtatearekin bat ez datozen ideiak izango lirateke. Sintoma negatiboak, bestalde, apatia, afektu-murrizketa, isolamendu soziala eta interes eta ekimen falta. Aipatu dugun moduan, sintoma horiek neurri batean kaltetuta egongo den mintzairaren bidez adieraziko dira. Andreasenek (5) gaixo eskizofrenikoek mintzairaren deskribapena egin zuen eta honako nahasmendu hauek zehaztu zituen: mintzaira pobretua, eduki pobretua, mintzairaren presioa, arreta galtzea, tangentialtasuna, deskarrilatzea, inkoherentzia, logika falta, neologismoak, hitz-gerturatzea, zirkunstantzialitatea, helburua galtzea, pertseberazioa, ekolalia, blokeoak, mintzaira artifiziala eta autorreferentzia. Pentsamenduaren edukiaren azterketa, besteak beste deliriozko ideien eta haluzinazioen presentzia, kasu gehienetan kaltetuta egongo den mintzairaren bidez egin beharko dugu. Naturala da ondorioztatzea, beraz, gaixo elebidunen hizkuntza-aukerak pentsamenduaren edukiaren azterketa egiteko orduan nolabaiteko eragina edukiko duela.

Hala ere, gaiaren inguruan ikerketa gutxi egin da, eta elebitasuna ez da eguneroko praktikan kontuan hartzen den aldagai bat. Testuinguru elebidun gehienetan, osasun-arloan lingua franca edo komunikazio-hizkuntza erabiltzea da joera, ama-hizkuntza izan ez arren gehiengoak ezagutzen duen hizkuntza. Gure kasuan, Euskal Autonomia Erkidegoan, gaur egun oraindik osasun-sistema publikoko komunikazio-hizkuntza gaztelania da. Bai gurean eta bai beste testuinguru elebidun batzuetan dagoen joera horrek aurreuposatzen du gaixo elebidunak sintomak hizkuntza batean edo bestean berdin adieraziko dituela, gaixotasun psikiatrikoen kasuan aurreuposizio hori ziurtzat nekez eman daitezkeen arren.

Beraz, eta aipatu dugun moduan, hizkuntzak osasun mentalaren azterketan duen garrantzia susma dezakegun arren, gaixo elebidunen hizkuntza-aukerak artatze psikiatrikoan duen eragina ikertu duten argitalpenak gutxi dira. Gure lanaren helburua da gaixo eskizofreniko elebidunetan sintoma

psikotikoen azterketa ama-hizkuntza eta bigarren hizkuntza erabiliz egin diren ikerketak identifikatu eta emaitzak laburbiltzea.

2. Materiala eta metodoak

Bilaketa PubMed bilatzailean egin zen, honako gako-hitz hauen konbinazioa erabiliz: psychosis OR schizophrenia eta bilingual OR “mother tongue” OR “second language” OR “acquired language”. Inklusio-irizpideak honakoak izan ziren: (I) gaixo psikotiko (eskizofreniko, eskizoafektibo edota sintoma psikotikoak dituzten gaixo bipolar) elebidunekin egindako lanak eta (II) bi hizkuntzatan sintoma psikotiko positiboak (haluzinazio eta delirioak) alderatzen zituztenak. Lanen eskasia dela-eta, ez zen ikerketa motan oinarritutako mugarik ezta argitaratze-data mugarik ere ezarri. Gaztelaniaz eta ingelesez zeuden argitalpenak onartu ziren. Inklusio-irizpideak betetzen zituzten artikuluen bibliografia ere erabili zen gaiari buruzko lan gehiago identifikatzeko. Azkenean, gaiaren inguruko 15 artikulua lortu genituen.

3. Emaitzak

Pasa den mendeko 60ko eta 70eko hamarkadakoak dira gaiaren inguruan egin ziren lehen ikerketak. Lukianowicz-ek 1962an (6) entzutezko haluzinazioak zituzten 14 gaixo psikotiko eleaniztunen kasu-sorta bat aurkeztu zuen. Gaixo eleaniztunek haluzinazioak hizkuntza batean baino gehiagotan eduki zitzaizkela deskribatu zuen, baina orokorrean, ahots mehatxagarriak «atzerriko» hizkuntzan aditzen zituztela ondorioztatu zuen, eta ahots «onak» edo «babesgarriak» ama-hizkuntzan. Hala ere, haien jaioterriko egoera politikoaren arabera ere ezberdintasunak zeudela hauteman zuen.

Del Castillo-k 1970ean (7) 5 gaixo eskizofrenikok osatutako kasu-sorta batean, sintoma psikotiko larriagoak ama-hizkuntzan adierazten zituztela deskribatu zuen. Bigarren hizkuntzan hitz egitearen esfortzuak emozioei arreta gehiago eskaintzea eragiten zuela proposatu zuen, horrek errealitateari lotuta mantentzen laguntzen zielarik, eta hori dela-eta, sintomen adierazpena arinagoa zela.

Hemphill-ek 1971n (8) 30 gaixo eskizofreniko hegoafrikarren kasu-sorta argitaratu zuen, ingelesa eta afrikaans-a menperatzen zituztenak. Haren deskribapenen arabera, denek aditzen zituzten entzutezko haluzinazioak euren ama-hizkuntzan, egungo hizkuntza-lehentasuna edozein izanda ere. Hala ere, entzutezko haluzinazioak drogen kontsumoaren ondorioz agertutakoak zirenean, menperatzen zituzten hizkuntza guztietan ager zitezkeela ere ondorioztatu zuen.

Marcos et al.ek 1973an (9) jatorriz puertorricarrak ziren baina AEBetan bizi ziren 10 gaixo psikotikorekin egin zuten lanean, Brief Psychiatric Rating Scale-ren (BPRS) bidez gaztelaniaz eta ingelesez aztertu zuten sintomen larritasuna. Sintomatologia afektibo eta negatibo larriagoa bigarren hizkuntzan adierazten zela deskribatu zuten; ez, ordea, sintomatologia positiboa.

Laski eta Taleporos-ek 1977an (10) gazte eskizofreniko latino baten kasua deskribatu zuten. Gaixoak entzutezko haluzinazio mehatxagarriak deskribatu zituen ingelesez, hau da, bere bigarren hizkuntzan. Antikolinergikoek eragindako delirium bat egin zuen aurrerago, eta orduan haluzinazioak, mehatxagarriak izanda ere, gaztelaniaz aditu zituen. Psikosi toxikoak eragindako arousal-maila baxuak gaztelania erabiltzeko gaitasuna bakarrik mantentzea eragin zezakeela proposatu zuten egileek, etiologia ezberdineko psikosi-egoera bi horietan sumatu ziren ezberdintasunak azaltzeko.

Price eta Cuellar-ek 1981ean (11) 32 gaixo eskizofreniko mexikar-amerikarrei psikopatologiaren azterketa orokorra egin zieten gaztelaniaz eta ingelesez elkarrizketa klinikoan oinarritutako BPRSren bitartez. Emaitzek gaztelaniaz sintomatologia larriagoa adierazten zutela ondorioztatu zuten, eta larritasun handiago hori hizkuntzan zuten gaitasun-mailarekin lotuta zegoela, besteak beste.

Malo eta besteek 1991n (12) 4 gaixo euskaldun zaharrek osatutako kasu-sorta batean entzutezko haluzinazioen fenomenologia deskribatu zuten. Haietariko hiruren kasuan eskizofreniaren agerraldi akutu bat dela-eta agertu ziren haluzinazioak; laugarrenean, ordea, alkoholaren abstinentsia-sindrome baten ondorioz. Lau gaixoek euskara hutsean hitz egiteko ohitura bazuten ere, haluzinazioek, lau kasuetan, eduki mehatxagarria zeukaten eta gaztelania hutsean agertzen ziren, eduki mehatxagarria are arrotzagoa sentiaraziz.

Malgady-k 1998an (13) 148 gaixo latinoamerikarrekin egin zuen ikerketa. Gaixok eskizofrenia, depresioa edota antsietatea zeukaten. Azterketako elkarriketa kliniko ezberdinek egin zieten: gaztelaniadun elebkarrek, gaztelania-ingelesdun elebidunek edo ingelesdun elebkarrek. Kliniko elebidunek sintomatologia larriena hauteman zuten, gaztelaniadun elebkarrek erdibidekoa, eta ingelesdun elebkarrek arinena.

Wang et al.ek 1998an (14), 6 gaixo eskizofrenikok osatutako kasu-sorta bat deskribatu zuten. Sei gaixoetatik lau txinatar-amerikarrak ziren eta bi latinoamerikarrak. Entzutezko haluzinazioen fenomenologia deskribatu zuten euren lanean, lehen edo bigarren hizkuntzaren lehentasun argirik hauteman gabe.

Haasen et al.ek 2000. urtean (15) jatorriz turkiarrak ziren baina Alemanian bizi ziren gaixo psikotikoekin egindako ikerlana argitaratu zuten. 100 gaixo turkiar eta 50 gaixo alemaniar aztertu zituzten. Ikertzaile turkiar batek, ikertzaile alemaniar batek eta kliniko alemaniar batek elkarriketa estrukturatu bat egin eta International Diagnostic Checklist-a bete zuten. Ondoren, ematen zituzten diagnostikoen arteko konkordantzia aztertu zuten. Gaixo alemaniarren diagnostikoaren inguruan ezberdintasun handirik ez bazegoen ere, gaixo turkiarren diagnostikoetan aldakortasun nabaria hauteman zuten aztertzaileen artean, batez ere deliriozko sintomatologia, eta hein txikiagoan, haluzinazioak aztertzeko orduan. Gainera, bazirudien ezberdintasun horiek ez zeudela gaixo turkiarren alemanaren gaitasun-mailarekin lotuta, hizkuntza bakoitzean sintomak ezberdin adieraztearekin baizik.

De Zulueta et al.ek 2001ean (16) 4 paziente psikotiko elebidunek osatutako kasu-sorta batean sintoma psikotikoen presentzia aztertu zuten Positive And Negative Syndrome Scale (PANSS) galdetegia erabiliz. Sintoma positiboak hizkuntza batean edo bestean ezberdin agertzen zirela deskribatu zuten. Lehen kasuan, deliriozko sintomatologia bigarren hizkuntzan baino ez zen agertzen. Beste hiruretan, ordea, deliriozko sintomak lehen hizkuntzan larriagoak zirela edota entzutezko haluzinazioak lehen hizkuntzan baino ez zirela agertzen hauteman zuten.

Okulate eta Jones-ek 2003an (17) Nigeriako ospitale militar batean entzutezko haluzinazioak zituzten 99 pazienterekin egin zuten ikerketa. Horietatik 77 eskizofrenikoak ziren, 13k psikosi afektibo bat zeukaten eta 10ek etiologia organikoko psikosia. Gehienek (% 56) entzutezko haluzinazioak euren ama-hizkuntzan bakarrik zeukaten, % 41ek bi hizkuntzatan (ingelesean eta ama-hizkuntzan), eta % 15,2k baino ez zituen bigarren hizkuntzan soilik entzuten.

Schoeman-ek 2008an (18) agerraldi psikotiko batekin zegoen gazte hegoafrikar baten kasua deskribatu zuen. Lehen hizkuntza afrikaans-a zeukan eta bigarren hizkuntza, ingelesa. PAANSaren bitartez psikopatologia aztertu, eta alderdi linguistikoa proba espezifikoaren bitartez ebaluatu zituen. Sintoma psikotiko larrienak lehen hizkuntzan adierazten ziren, eta bigarren hizkuntza egitura aldetik kontserbatuago zegoela deskribatu zuen.

Southwood eta besteek 2009an (19) argitaratutako lanean lehen agerraldi psikotiko bat zeukan gazte hegoafrikar baten kasua azaldu zuten. Gazteak afrikaans-ez, bere lehen hizkuntzan, azterketa egiteraan deliriozko sintoma gehiago adierazi zituen, bai hizkuntza-bitxikeriak baita pentsamenduaren nahasmendua ere. Bestalde, hizkuntzaren alde pragmatikoa aztertzean, ingelesez afrikaans hizkuntzan baino kalte linguistiko handiagoa hauteman zuten.

Azkenik Brown eta Weisman de Mamani-k 2017. urtean (20) ikerlan biren emaitzak azaldu zituzten. Alde batetik, eskizofrenia edo nahasmendu eskizoafektiboa zeukaten 222 gaixo aztertu zituzten BPRS galdetegia erabiliz, haien lehen edo bigarren hizkuntzan. Lehen hizkuntzan aztertutakoek «pentsamenduaren nahasmendu» faktorean, hau da, haluzinazio eta delirioak bezalako sintoma positiboak barne hartzen zituen faktorean, puntuazio esanguratsuki altuagoa lortu zuten; ez, ordea, desorganizazio-sintomak aztertzen zituen faktorean. Beste alde batetik, 414 unibertsitate-ikasleri Oxford-Liverpool Inventory of Feelings and Experiences galdetegia egin zieten, psikosiaren sintoma subsindromikoak aztertzen zituena. Ikasleek euren ama-hizkuntzan edo bigarren hizkuntzan bete zuten galdetegia. Ama-hizkuntzan egin zutenek esperientzia arraroak eta desorganizazio kognitiboa aztertzen zituzten azpieskaletan puntuazio altuagoa lortu zuten; ez, ordea, jarrera inpultsiboa edo sintomatologia negatiboa aztertzen zituztenetan.

4. Eztabaida

Wang-en lanak izan ezik (14), argitaratuta dauden beste guztiek nabarmendu dute gaixo elebidunen sintoma psikotikoen aurkezpenean hizkuntzaren araberako ezberdintasunak daudela. Gehienek, gainera, diote deliriozko sintomatologia larriagoa adierazten dutela azterketa ama-hizkuntzan egitean. Entzutezko haluzinazioei dagokienez, ezberdinak dira itxuraz ama-hizkuntzan edo bigarren hizkuntzan. Badirudi orokorrean sintoma hori ere ama-hizkuntzan agertzeko joera handiagoa dagoela, baina edukiaren eta etiologiaren araberako aldakortasuna ere deskribatu da. Hainbatek diote eduki mehatxagarria daukaten haluzinazioak bigarren hizkuntzan agertzen direla sarriago, eta toxikoek sortutakoak hizkuntza batean baino gehiagotan ager daitezkeela.

Sintoma-adierazpenen ezberdintasun hauek azaltzeko, Del Castilok (7) eta haren ideiei jarraituz beste ikertzaile batzuek diotenez, sintoma psikotikoek eragin emozional handia daukaten heinean ama-hizkuntzan edukiko lukete presentzia handiagoa, ama-hizkuntzak ere kutsu emozional sakonagoa daukalako. Gainera, bigarren hizkuntzaren erabilerak, funtzio betearazleen parte-hartze handiagoa behar duenez, errealtateari lotuago egotea eta mintzaira koherenteagoa edukitzea erraztu lezake. Deskribatu diren ezberdintasun hauek, gainera, ez dirudi kultura-ezberdintasunak azal ditzakeenik, argitaratu diren kasu gehienetan klinikoei bai kultura eta bai elebitasuna partekatzen zituztelako.

Paradis-ek (21) sintoma-ezberdintasun hauek azaltzeko, oinarri afektibo, kognitibo eta neurologikoak daudela dio. Badirudi, izan ere, hizkuntza ezberdinen erabileran garunaren eremu ezberdinak erabiltzen direla; egile batzuek hemisferio-lateralizazio ezberdinaz hitz egiten dute. Zentzuzkoa dirudi, orduan, sintoma psikiatrikoek adierazpen ezberdina izatea hizkuntza ezberdinetan, modu konplexuan bada ere, egitura ezberdinen aktibazioa eta inhibizioa eragiten baitute. Gainera, ama-hizkuntzan prozesu automatikoak, hau da, batez ere prozedura-oroimena, erabiltzen den bitartean, bigarren hizkuntzaren erabilerak esfortzudun kontrola eta memoria deklaratiboaren erabilera behar dituela azaltzen du ikertzaile horrek; lehen ere aipatu bezala, funtzio betearazleen parte-hartze handiagoa, hizkuntza-igorpenean arreta gehiago ipintzea ekarriko lukeena.

Hau guztia ulertzen ere laguntzen du 2011. urtean argitaratutako metaanalisi batek (22). Elebidunetan hizkuntza biek garunean daukaten kokapena aztertu zuten ordura arte argitaratuta zeuden lanak erabiliz, eta subjektuak bigarren hizkuntzan zeukaten gaitasun-mailaren arabera taldekatu zituzten. Gaitasun altuko elebidunetan hizkuntza biek garunean zeukaten kokapena antzekoa zen, nagusiki ezker hemisferioaren eremu frontotenporalaren parte-hartzearekin. Gaitasun baxuko elebidunetan, ordea, lehen hizkuntzak aipatutako antolamendua zeukan bitartean, bigarren hizkuntzaren igorpenean eremu zabalagoek hartzen zuten parte, eta deigarria zen eskumako hemisferioaren inplikazioa beharrezkoa zela, konpentsazio-mekanismo bat izango balitz bezala. Hizkuntzaren kontrolarekin lotuta dauden eremuen parte-hartze zabalagoa zegoen gainera, kortez prefrontal dortsolateralarena eta aurreko kortez zingulatuarena. Gainera, lehen hizkuntzarekin alderatuta, ezkerreko lobulu tenporalaren parte-hartze txikiagoa hauteman zen; eremu hori hizkuntzaren prozesamendu semantikoarekin dago lotuta, eta entzutezko haluzinazioekin ere lotu izan da. Datu hori kontuan hartzen badugu, deigarria da ikusitako lan askok entzutezko haluzinazioak ama-hizkuntzan aditzeko joera zegoela behatu izana.

Sintomen adierazpenean hautematen diren ezberdintasunen neurobiologia oraindik argi ez badago ere, ebidentzia nahikoa dago ondorioztatzeko ezen sintomen adierazpen ezberdina agertzen dela hizkuntza bietan, eta, beraz, desiragarria litzatekeela gaixo psikotiko elebidunen ebaluazioa kliniko elebidun batek egitea. Azterketa psikopatologiko osoa ez bada ere, garrantzitsua litzateke behintzat sintoma zehatzen azterketa edo sakontzea hizkuntza bietan egitea. Horrekin loturik, Oquendok (23) psikoterapian bigarren hizkuntzaren erabilera bikoitza azaldu zuen hizkuntza-independentziaren kontzeptutik abiatuta. Azaldu zuen moduan, oroitzapenak eta haiei lotuta dauden emozioak aldi berean hizkuntza bati lotuta egoten dira. Oroimen esanguratsu eta goiztiarrenen kasuan, normalean, ama-hizkuntzari lotuta. Horrek, alde batetik, bigarren hizkuntza erresistentzia moduan erabili ahal izatea ekarriko luke, emozioak aldentuta mantentzeko modua baita, baina bestetik, jazoera traumatikoez errazago hitz egitea ere ahalbidetu lezake. Kontzeptu berdina abiapuntutzat hartuta,

klinikoek azterketa psikopatologikoa egiteko orduan gaixo psikotikoaren bi hizkuntzak menperatzeak, eta hizkuntza batetik bestera pasatu ahal izateak, informazio zabalagoa eskuratzea ahalbidetu dezakeela uste dugu.

Bestalde, hizkuntzak sintomen adierazpenean eta, beraz, azterketa psikiatrikoan eragina izateaz gain, tratamenduarekiko atxikimenduan ere eragina izan dezakeela pentsa genezake. Tratamendu antipsikotikoekiko atxikimendua baxua izaten da normalean. Oraintsu egindako errebisio sistematiko batek % 34-81 arteko atxikimendu-tasak jaso zituen, batez bestekoa % 42 ingurukoa zela zehaztuz (24). Etnizitateak atxikimenduan eragina daukala deskribatu izan da (24, 25), eta badirudi ez dagoela beti hizkuntza nagusiaren gaitasun-mailarekin lotuta. Izan ere, Gilmer eta besteek latinoamerikarrekin eta txinatar-amerikarrekin egindako lanean (25) zera hauteman zuten: latinoen artean ingelesa hobeto menperatzen zutenek maila okerragoa zutenek baino atxikidura eskasagoa zeukatela. Txinatar-amerikarrekin kontrakoa gertatzen zen, ingeles-maila hobea atxikidura hobearrekin lotuta zegoen. Hala ere, hizkuntzak independenteki zuen eragina ondorioztatzea zaila da; izan ere, gaixo gehienak euren aukerazko hizkuntzan artatu baitziren, eta ikertzaile horiek deskribatu zutenaren arabera, kulturak hizkuntzak baino eragin handiagoa izan lezake. Hala ere, ikerlan bi horiek bat datoz esatean profesionalen eta gaixoaren arteko gertutasunak atxikidura hobetzen duela. Gaixoa bere lehen hizkuntzan artatzeak gertutasun hori areagotu lezake, eta, ondorioz, atxikidura-maila. Hori Ozamiz-ek argitaratutakoarekin bat dator (26), alegia, gaixo psikiatriko baten tratamenduarekiko atxikimendua esanguratsuki hobetu zela gaixoa bere ama-hizkuntzan artatzen hasitakoan. Orobat bat dator Gilmer eta besteen gomendioarekin, hots, gaixo elebidunak profesional elebidunek artatzeko eskaintza egitea tratamenduarekiko atxikidura hobetzeko.

Laburbiltzeko, aztertutako ekarpenek bi puntu azpimarratzen dituzte. Alde batetik, badirudi gaixo psikotiko elebidunek, azterketa psikiatrikoa euren ama-hizkuntzan egitean, bigarren hizkuntzan baino deliriozko sintoma ugariagoak edo larriagoak adierazten dituztela kasu askotan. Beste alde batetik, badirudi ere gaixo psikotiko elebidunek entzutezko haluzinazioak euren ama-hizkuntzan entzuteko joera handiagoa daukatela beste hizkuntzetan baino. Hala ere, lan horien metodologiari lotutako eragozpen batzuk ere nabarmendu nahi ditugu. Izan ere, haluzinazioei buruzko azken behaketa hori egitean, adibidez, gehienek ez dute zehazten informazioa jasotzeko elkarrizketa zein hizkuntzatan egin duten. Ildo berean, pentsa liteke gaixoak ama-hizkuntza hobeto menperatzen duen heinean, bere hizkuntzan luze eta sakonago hitz egiteko joera edukiko duela, azpitik garuneko zirkuituekin lotutako arazoak egon edo ez egon. Gainera, kontuan eduki behar dugu psikosiaren oinarria pentsamenduaren nahasmendua dela, eta pentsamendu nahasi hori mintzairaren bidez adieraziko dela. Hori horrela izanda, azterketa bigarren hizkuntzan egitean mintzairaren defizitak hautematen direnean, hizkuntzaren ezaguera okerrari leporatzeko arriskua egon daiteke, pentsamenduaren nahasmendu moduan interpretatu ordez. Alderdi linguistikoari begiratuta, Seeman-ek 2016an (27) gaiari buruzko berrikusketa bat egin zuen. Deskribatu zituen lan gehienek (19, 28-30) bigarren hizkuntza linguistikoki kaltetuago agertzen dela ondorioztatzen zuten, aurretik aipatu dugun Schoeman-ek (18) kontrakoa hauteman bazuen ere. Sintoma-adierazpenean ikusten diren ezberdintasunen azalpenean alderdi neurobiologikoak eta linguistikoak (ezaguera-mailari lotutakoak) nahasten direla uste dugu, eta zaila izango dela bakoitzak daukan pisua zehazki ezagutzea.

Azkenik, bildutako lanetan hauteman ditugun bestelako muga metodologiko batzuk ere aipatu nahi ditugu. Gehienak kasu bakanak edo lagin txiki batekin egindako kasu-sortak dira, behaketazko metodologia erabili dutenak eta gaitasun-maila edo mota kontuan hartu ez dutenak. Badirudi hizkuntzek garunean duten kokapena eta hedapena hizkuntza horiek bereganatu diren adinaren eta egungo erabileraren arabekoak direla hein handi batean, eta aldagai horiek, edo subjektuek hizkuntza bakoitzean duten ezaguera-maila bederen, gutxi batzuek baino ez dute hartu kontuan. Esperimentalak diren ikerlan gutxiak, gainera, ez dute prozedura bera erabili; batzuek subjektu berari galdeketa bi hizkuntzatan egin dieten bitartean, intrasubjektu konparazioa gauzatu, beste batzuek, Brown-en ikerketa kasu, lehen hizkuntzan egin diete batzuei eta bigarren hizkuntzan besteei, intersubjektu konparazioa eginez eta ausazko taldekatze barik. Berrikusketari dagokionez, beste hizkuntza batzuetan gaiari buruzko lanak argitaratuta badaudela ikusi dugun arren, ingelesez eta gaztelaniaz daudenak baino ez ditugu bildu. Hori dela eta, ezin dugu esan argitaratuta dagoen informazio guztia batu dugunik berrikusketa honetan. Alabaina, mugak muga eta ikusitakoaren arazoia edozein izanda ere, praktika klinikorako erabilgarria den aurkikuntza nagusia aipatutako bi

puntuetan laburbildutakoa da, alegia, gaixo psikotiko elebidunak sintomen adierazpen ezberdina egiteko joera daukala bere bi hizkuntzetan, eta, beraz, egokiena azterketa psikopatologikoa bi hizkuntzak erabiliz egitea izango litzatekeela.

5. Ondorioak

Hego Euskal Herria eremu elebiduna izanda ere, osasun-sistemetan gaztelania da komunikazio-hizkuntza eta idatzizko informazio kliniko gehiena hizkuntza horretan dago. Txosten eta eboluzio-oharrak gaztelaniaz idatzi beharrak zaildu egiten du ahozko harremana beste hizkuntza batean ezartzea, eguneroko jardunean nekeza baita ahoz jaso eta idatziz gorde behar den informazioa bi hizkuntzatan maneiatzea. Joera hori aldatzea zaila da, gainera, gaur egun oraindik profesionalen zati handi batek ez du euskara menperatzen, eta dokumentazio klinikoak denek ulertzea gaztelaniak baino ez du bermatzen. Hizkuntza-eskakizunen orokortzeak bakarrik lortu dezake aldaketa alor honetan; ordura arte, lehenasuna gaixoaren osasuna den heinean, txosten klinikoek denontzako ulergarriak izan beharko baitute.

Dena dela, eta nekezagoa bada ere, ikusitakoaren arabera badirudi garrantzitsua litzatekeela gaixo eskizofreniko elebidunen azterketa psikiatrikoa hizkuntza biak erabiliz egitea, batez ere ama-hizkuntza euskara dutenen artean. Horrela egiteak gaixo elebidunaren sintomen ikuspegi zabalagoa jasotzen lagun diezaguke. Hori dela eta, profesional euskaldunak eskuragarri egon beharko liriateke osasun mentaleko zentro eta ospitaleetako psikiatriako zerbitzu guztietan, eta gaixoei eskaintza aktiboa egin (31). Hori guztia kontuan edukita, hala aukeratzen duten gaixoak euskaraz artatuak izatea sustatzen duten neurriak lagungarriak direla deritzogu; bai osasun publikoko profesionalen lanpostuen hizkuntza-eskakizunak orokortzea, bai eta azken urteotan zenbait talde egiten gabiltzan tresna psikometrikoak euskaratzeko lana ere.

Azken aipamen moduan, gure gizarte gero eta pluralago honetan, ama-hizkuntza gisa ez euskara ez gaztelania daukaten ez diren pertsonak topa ditzakegu, eta garrantzitsua litzateke interpretazio-zerbitzu egokiak edukitzea haien beharrezanez ere aurre egiteko.

Eskerrak/oharrak

UPV/EHUK antolatutako Udako Ikastaroetan «Osasuna eta Hizkuntza» jardunaldi profesionalen ikastaroaren harira egindako lana da hau.

6. Erreferentzia bibliografikoak

1. Killian L, Coletti M. The Role of Universal Health Literacy Precautions in Minimizing ‘Medspeak’ and Promoting Shared Decision Making. *AMA J Ethics*. 2017 Mar 1;19(3):296–303.
2. Partida Y. Language barriers and the patient encounter. *Virtual Mentor*. 2007 Aug 1;9(8):566–71
3. Smith KL. Language barriers in the emergency room. *Virtual Mentor*. 2012 Apr 1;14(4):301–4.
4. Bucardo JA, Patterson TL, Jeste DV. Cultural Formulation with Attention to Language and Cultural Dynamics in a Mexican Psychiatric Patient Treated in San Diego, USA. *Cult Med Psychiatry*. 2008 Mar;32(1):102–21.
5. Andreasen NC. Thought, language, and communication disorders. I. Clinical assessment, definition of terms, and evaluation of their reliability. *Arch Gen Psychiatry*. 1979 Nov;36(12):1315–21
6. Lukianowicz N. Auditory hallucinations in polyglot subjects. *Psychiatr Neurol (Basel)*. 1962;143:274–94.
7. Del Castillo JC. The influence of language upon symptomatology in foreign-born patients. *Am J Psychiatry*. 1970 Aug;127(2):242–4
8. Hemphill RE. Auditory hallucinations in polyglots. *S Afr Med J*. 1971 Dec 18;45(48):1391–4.
9. Marcos LR, Alpert M, Urcuyo L, Kesselman M. The Effect of Interview Language on the Evaluation of Psychopathology in Spanish-American Schizophrenic Patients. *Am J Psychiatry*. 1973 May;130(5):549–53

10. Laski E, Taleporos E. Anticholinergic psychosis in a bilingual: a case study. *Am J Psychiatry*. 1977 Sep;134(9):1038–40
11. Price CS, Cuellar I. Effects of language and related variables on the expression of psychopathology in Mexican American psychiatric patients. *Hisp J Behav Sci*. 1981 Jun 1;3(2):145–60.
12. Malo P, Medrano J, Uriarte JJ. Alucinaciones auditivas en sujetos bilingües. *Arch Neurobiol*. 1991;54(1):15–9.
13. Malgady RG, Costantino G. Symptom severity in bilingual Hispanics as a function of clinician ethnicity and language of interview. *Psychol Assess*. 1998;10(2):120–7.
14. Wang JH, Morales O, Hsu LK. Auditory hallucinations in bilingual immigrants. *J Nerv Ment Dis*. 1998 Aug;186(8):501–3.
15. Haasen C, Yagdiran O, Mass R, Krausz M. Potential for misdiagnosis among Turkish migrants with psychotic disorders: a clinical controlled study in Germany. *Acta Psychiatr Scand*. 2000 Feb;101(2):125–9.
16. De Zulueta FIS, Gene-Cos N, Grachev S. Differential psychotic symptomatology in polyglot patients: Case reports and their implications. *Br J Med Psychol*. 2001 Sep;74 Part 3:277–92.
17. Okulate GT, Jones OBE. Auditory hallucinations in schizophrenic and affective disorder Nigerian patients: phenomenological comparison. *Transcult Psychiatry*. 2003 Dec;40(4):531–41.
18. Schoeman R, Chiliza B, Emsley R, Southwood F. Bilingualism and psychosis: a case report. *Schizophr Res*. 2008 Aug;103(1–3):333–5.
19. Southwood F, Schoeman R, Emsley R. Bilingualism and psychosis: a linguistic analysis of a patient with differential symptom severity across languages. *South Afr Linguist Appl Lang Stud [Internet]*. 2009 Jan 1 [cited 2017 Oct 12]; 27(2). Available from: <https://www.ajol.info/index.php/salas/article/view/46205>
20. Brown CA, Weisman de Mamani A. A comparison of psychiatric symptom severity in individuals assessed in their mother tongue versus an acquired language: A two-sample study of individuals with schizophrenia and a normative population. *Prof Psychol Res Pr*. 2017;48(1):1–10.
21. Paradis M. Bilingualism and neuropsychiatric disorders. *J Neurolinguistics*. 2008 May;21(3):199–230.
22. Sebastian R, Laird AR, Kiran S. Meta-analysis of the neural representation of first language and second language [Internet]. *Appl Psycholinguist*. 2011 [cited 2017 Oct 12]; 32(4):799-819. Available from: <http://dx.doi.org/10.1017/S0142716411000075>
23. Oquendo MA. Psychiatric evaluation and psychotherapy in the patient's second language. *Psychiatr Serv*. 1996 Jun;47(6):614–8.
24. García S, Martínez-Cengotibengoa M, López-Zurbano S, Zorrilla I, López P, Vieta E, González-Pinto A. Adherence to Antipsychotic Medication in Bipolar Disorder and Schizophrenic Patients: A Systematic Review. *J Clin Psychopharmacol*. 2016 Aug;36(4):355-71.
25. Gilmer TP, Ojeda VD, Barrio C, Fuentes D, Garcia P, Lanouette NM, Lee KC. Adherence to antipsychotics among Latinos and Asians with schizophrenia and limited English proficiency. *Psychiatr Serv*. 2009 Feb;60(2):175-82.
26. Ozamiz Etxebarria N, Ortiz Jauregi A, Guimon Ugartechea J, Escobar JI. Personality Disorders in the Basque Region of Spain: Applicability of DSM-5's Alternative Criteria for Personality Disorders. *Am J Psychiatry*. 2016 Aug 1;173(8):769–70.
27. Seeman MV. Bilingualism and schizophrenia. *World J Psychiatry*. 2016 Jun 22;6(2):192–8.
28. Theron J. Pragmatic assessment of schizophrenic bilinguals' L1 and L2 use : a comparison of three assessment tools [Internet] [Thesis]. Stellenbosch: University of Stellenbosch; 2009 [cited 2017 Oct 12]. Available from: <http://scholar.sun.ac.za/handle/10019.1/178>
29. Armon-Lotem S, Walters J. An approach to differentiating bilingualism and language impairment. In: Guendouzi J, Loncke F, Williams MJ, editors. *The handbook of psycholinguistic and cognitive processes: Perspectives in communication disorders*. New York: Psychology Press; 2011. p.463-488
30. Smirnova D, Walters J, Fine J, Muchnik-Rozanov Y, Paz M, Lerner V, Belmaker RH, Bersudsky Y. Second language as a compensatory resource for maintaining verbal fluency in bilingual immigrants with schizophrenia. *Neuropsychologia*. 2015 Aug;75:597-606.
31. Welsh Language Policy Unit [Internet]. Cardiff: Welsh Assembly Government; 2017. Delivering the 'Active Offer' Information Pack; 2016 Mar 23 [cited 2017 Oct 12]. Available from: <http://www.wales.nhs.uk/sites3/page.cfm?orgid=415&pid=83325>